

Anatomija periferne uma

Evropa leži na Freudovem kavču in se sprašuje, kaj bi rada bila, kaj je.

Kaj je narobe z menoj, doktor, se očitno sprašuje Evropa, od kod prihajam

in kam grem? Ne vemo niti, koliko nas je in koliko nas bo, do kod

bomo prišli, kaj si želimo, kaj pričakujemo, s kom in s kom ne.

Predsednik evropskega parlamenta Josep Borrell na obisku v Ljubljani¹

¹ Odmevi, Televizija Slovenija 1, 20. 2. 2006.

² MediaWatch, Mirovni inštitut, Lj., 2005, dvojezična, slovensko-angleška izdaja.

³ In je izšel v skrajšani obliki kot predgovor srbski izdaji te knjige pri beograjski založbi XX vek leta 2006 v prevodu Branke Dimitrijević, in v nizozemski reviji Donau z naslovom Slovenië's periferre geest, letn. 2, št. 2, 2007, str. 66–71.

⁴ D. Steinbuch, Krohot Bojana Petana, Žurnal, Lj., 24. 3. 2006, str. 2.

⁵ www.delo.si/index.php?sv_path=41,174714,191267, dostop 16. 2. 2007.

I.

Pričujoči članek je nastal kot nadaljevanje moje knjige »Evroza – kritika novega evrocentrizma«,² v kateri sem analiziral diskurz *vstopanja v Evropo*, kot se je razvil v Sloveniji in drugih državah *nove Evrope* v prvi polovici tega desetletja.³ Ta seveda po vključitvi ni prenehal, ampak se je nadgradil z novimi konstrukti, ki so izšli iz novega položaja: novi evrocentrizen Slovenije je spregovoril insajdersko, *evropsko*, in ne več vajeniško, učeče se, kot je bil prej. Zanimalo me je torej, kakšne nove razsežnosti je pridobil, kako se je spremenil, kakšna je »evroza po evrozi« v dominantnih diskurzih tri, štiri leta po tem *zgodovinskem dogodku*. A že bežno spremljanje poznejšega dogajanja je privedlo do ugotovitve, da je bila tudi poznejša situacija v največji možni logična kontinuiteta tiste izpred nekaj let. Evromanija se nadaljuje na vseh mogočih in nemogočih razmerah. *Evropa* še vedno, da navedem tipičen citat, *velja za zgled, za svetlo primero pravičnosti, blaginje, demokracije in drugih orožij v arzenalu sodobne družbe in države. Biti evropski je torej smotno, pametno. Kdor poskuša biti evropski, je na dobri poti, da bo še kaj iz njega; da bo postal Evropa v malem*.⁴

Za primer sem vzel dogodka, ki sta simptomatično časovno sovpadala – decembra leta 2006. Prvi dogodek je bil prehod na novo valuto, evro, ki se je v Sloveniji odvijal pod skupnim naslovom *Evro – za vse nas*. Nova valuta je imela skoraj plebiscitarno podporo Slovencev: januarske ankete so pokazale, da je evro podpiralo kar 85,6 odstotka, nasprotovalo pa mu je le 10,5 odstotka Slovencev; bolj kot tolarju jih je evru zaupalo 48,6 odstotka, 23 odstotkov obema valutama enako ter bolj tolarju kot evru 21,6 odstotka.⁵ Pragmatizem je prevladal nad sentimentalizmom: nova valuta je uporabnejša od stare. Vendar se je kljub temu znova zagnal evropropagandni stroj, znova je šlo neznansko veliko naporov in sredstev za prepričevanje prepričanih.

Grem po vrsti. Politiki so pojasnjevali, da *zdaj pa smo postali še člani elitnega kluba pomembne valute* (finančni minister),⁶ da *se Slovenija po letih nepravične izključitve tako vrača v osrčje evropske družine* (vodja Evropske komisije),⁷ Slovenci naj bi bili *šele zdaj prvič del velikega evropskega projekta* ter da je to *velik korak za Slovenijo in majhen za Evropsko monetarno unijo, za EU pa korak v pravo smer ob pravem času* (predsednik vlade), da ima *vstop Slovenije v območje evra velik pomen za Evropo, je dokaz, da EU kljub težavam napreduje* (italijanski premier).⁸ Različne institucije in službe (Urad Vlade RS za informiranje, Banka Slovenije, Evropska centralna banka idr.) so založile nešteto publikacij in drugih lično narejenih gradiv, ki so državljane pripravljali na novo valuto, obračune iz nje in vanjo: omenim naj brošure *Dvojno označevanje, Preprosto, evro!, €-bankovci in €-kovanci, Prihaja evro* (z vsemi nasveti ob uvedbi nove valute, prednostmi, pripravami nanj, časovnimi dejavnostmi, pravili zaokroževanja ipd.), praktično identični z gibaniki *€ Naš denar* (s karakteristikami in podobami novega denarja: namreč, *vsak ima »evropsko« in »nacionalno« stran*) in *Pripravljeni na evro* (euro)? ter brošuro *Evro pred vrati, spet Pripravljeni na evro! – Vodnik za mala in srednje velika podjetja*, tu so bili še nov evro-koledarček, evrofon, evrodopisnice, spletna mesta www.evro.si, www.evropotrosnik.si, www.evropa.gov.si, informacijska pomoč *Europe Direct* ipd. Vsako gospodinjstvo je brezplačno dobilo svoj evrokalkulator za preračunavanje iz tolarjev v evre in narobe. Hiša Evropske unije ima *Dan odprtih vrat. Vsak dan.*, njena dvorana je *na voljo vsem, ki potrebujete prostor za predstavitev evropskih vsebin*. Pošta Slovenije je izdala publikacijo *Evro na poštah* in tematske mape *Uvedba evra in poštna znamke* ter priložnostno poštno znamko.

Enako je bilo v medijih. Nacionalna televizija je začela v najbolj gledanem terminu predvajati niz oddaj *Z denarjem v Evropo*, ki govori o zgodovini evra in njegovih prednostih. *Evropa 2007* je mrežni projekt informativnega in razvedrilnega programa TVS, ki naj bi na način *infotainment*, torej poučno, obenem pa sproščeno obravnavala različne evropske novice, zgodbe in kvize. Na Radiu Slovenija 2 je bila oddaja *Evropa v živo*. Časopisne pole so polnila instantna pojasnila tipa *Kaj nam bo prinesel evro?*,⁹ *Smo res vsi pripravljeni?*,¹⁰ *Evro: kdaj, kako, kaj – Kakšne so izkušnje drugih držav v evroobmočju po uvedbi evra?*,¹¹ pa male evrorubrike *Ali ste vedeli?* ali *Smo pripravljeni na novo valuto? Dobra dva tedna pred uvedbo evra so že na vidiku prve težave, ki nas čakajo*.¹² V dveh ljubljanskih kinematografih je bil januarja na ogled teden evropske komedije z naslovom *Nasmejana Evropa*.

Trgovci so hitro razglasili, da bodo nove cene v evrih nižje: recimo BauMax *Z evrom še ceneje*; Interspar je zagotavljal *Se bodo zaradi uvedbe evra cene zvišale? V Sparu ne!*; potem pa, da so *Cene dodatno trajno znižali*; Tuš *Z evrom štartamo še ceneje!*; Hofer da *V Hoferju bomo večino preračunanih cen v € še dodatno znižali!* ter da bo *Z evrom še ceneje!*; E. Leclerc *Tudi v evrih ostaja E. Leclerc najcenejši*; Debitel je (pravopisno narobe) ugotovil, da *Prihaja euro!*; Mercator pa (prav tako pravopisno narobe), da *Prihaja Evro!*; Lesnina se je reklamirala z *€ cene = dokazano*

⁶ P. Frankl: intervju z A. Bajukom, Po Evrolandu še Schengen, Finance, Lj., 3. 1. 2007, str. 4.

⁷ A. Gaube, Čestitkam sledila opozorila, Dnevnik, Lj., 16. 1. 2007, str. 2.

⁸ C. R., Povedali so v Cankarjevem domu, Delo, Lj., 16. 1. 2007, str. 3.

⁹ Žurnal, Lj., 21. 4. 2006, str. 53.

¹⁰ A. Gajič, Izjema potrdi pravilo, Žurnal, Lj., 15. 12. 2007, str. 4.

¹¹ Žurnal, Lj., 22. 2. 2006, str. 16.

¹² Žurnal, Lj., 15. 12. 2006, naslovnica.

¹³ Kljub temu pa je predsednica Zveze potrošnikov Slovenije Breda Kutin izjavila, da je projekt evra uspešen tudi z vidika potrošnikov, saj se ti bolj kot kdaj koli zavedajo svoje vloge in do ponudnikov nastopajo precej samozavestneje kot prej (v B. Glavič, Pretok delavcev kot madež na evru, Dnevnik, Lj., 16. 1. 2007, str. 2.), finančni minister in guverner BS pa sta bila jezna na podražitve, slednji je celo trdil, da jih država ne bi smela tolerirati (v B. Glavič, Bajuk in Gaspari optimistična, a jezna na podražitve, Dnevnik, Lj., 30. 12. 2006, str. 2). Tudi »črna lista« nesorazmernih podražitev blaga in storitev pri tem ni kaj dosti pomagala: že v prvih dneh se jih je zbralo 750. Kutinova je to pospremila s čudnim komentarjem, namreč da je to velik korak, saj smo prej Slovenci godrnjali doma (v M. Jenko, Po velikem poku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi, Delo, Lj., 16. 1. 2007, str. 3) – a v vsakem primeru pa brez haska. V celem mesecu januarju se je nabralo skupaj 1300 podražitev, ki so sledile uvedbi evra, Zveza potrošnikov pa je o tem le obvestila evrokoordinacijo in Evropsko komisijo, seveda spet zaman: novinar je to poimenoval *črna plat zlate »medalje«* (www.delo.si/index.php?sv_path=41,174714,189018, dostop 16. 2. 2007).

¹⁴ www.delo.si/index.php?sv_path=41,174714,191267, dostop 16. 2. 2007.

¹⁵ Tak je bil naslov članka A. Rednak, Finance, Lj., 3. 1. 2007, str. 2, 3.

¹⁶ P. Frankl: intervju z A. Bajukom, Po Evrolandu še Schengen, ibid.

¹⁷ Dnevnik, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

¹⁸ P. Frankl: intervju z A. Bajukom, Po Evrolandu še Schengen, ibid.

¹⁹ Delo, Lj., 16. 1. 2007, str. 3.

²⁰ V publikaciji Zgrabi Evropo! EU za študente, Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji, jesen 2006, str. 12, 13.

²¹ V A. Miholič, Euro je tudi simbol evropske integracije, Delo, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

²² Zanimivo je, kako so razloženi motivi na bankovcih: okna in vrata naj bi simbolizirala evropskega duha odprtosti in sodelovanja, 12 zvezd dinamiko in harmonijo sodobne Evrope, mostovi pa

nižje cene; Nova ljubljanska banka je začela pošiljati *€vroobvestila*; Si.mobil – Vodafone z *evrom cen ne bo dvigoval*; da ne naštevam še množice drugih. (V veliko primerih se je to izkazalo kot čista laž, saj so potihem množično zviševali cene.¹³ Po podatkih neke javnomnenjske raziskave je januarja dvig cen zaznalo 83,4 odstotka anketiranih.¹⁴)

Iznajditelji so pohiteli z novimi pogruntavščinami, recimo evrodenarnicami, evrosortirniki in števcji ter hologramsko tablico, ki preračunava par zneskov iz evrov v tolarje in nasprotno, *euro-fix* da je *domiseln organizator kovancev*, na trg pa je prišel *€vrodetektor MD5000* za preverjanje in zaščito pred ponarejenimi evri. Tudi v vsakdanji kulturi je spet mrgolelo evroparafernalij, kot so tortica z znakom €, srečka *€ Ekspres*, različni logotipi, obkroženi z evropskim krogom zvezd, nagradne križanke (recimo z gesli *slovenski evrski kovanci*), in spet se je na čisto foucaultovski način ideologija vpisovala na telo, konkretnije na modro pobarvane pričeske z znakom €. Predpona *evro* se je znašla pri novih izdelkih ali podjetjih, recimo ležišča *Eurodream*, *Eurostoritve* so kolesarski servis, *eurol* brusilni trakovi, *Euro M* izdeluje najrazličnejše kable in podaljške, *Eurovrt* je vrtnarija in trgovina s pohištvom, *Eurogarden* trgovina za vrt in dom, *Eurohiša* je prodajalna pohištva, *Eurocompany* odkup in prodaja vozil, *Euro GV* gasilska vozila ipd. Znova smo poslušali čustvene sintagme (tipa *zapeljivi prvi evri*,¹⁵ ali pa G. minister, *ste srečni? Ja, zelo sem srečen in ponosen ...*¹⁶), »sanjske« ekskurze (*Evropa potrebuje sanje in upanje slehernega Evropejca*, je prepričan predsednik vlade¹⁷), ni pa manjkalo niti ščepca skrivnostnosti (*kje je skrivnost, da je od novih članic EU edino Sloveniji uspelo prevzeti evro ...*)¹⁸, niti, hm, recimo ji, evroastronomije (*Slovenija, nova zvezda v evrskem območju*¹⁹ ali *ozvezdje Evropa*)²⁰ in obljub naravnost bibličnih retribucij (nemška kanclerka je druge članice spodbudila: *naredite to, kar je storila Slovenija, in vaš trud bo poplačan dvojno ali trojno*).²¹

Še vedno je posebna pozornost veljala mladim. Šolniki so propagirali svoje programe z gesli kot *Z višjo izobrazbo in novim znanjem do boljše Euro plače!* (spet pravopisno narobe!). Dijakom so vse to razlagali v njim namenjenih medijih (v člankih z naslovi tipa *Evro – kako in kdaj* ali predstavitvami slovenskih evrskih kovancev in evrobankovcev²² ali pa *In € je tu!*, z dilemami *Kako že po slovensko? Euro ali evro? Očitno slednje, ker mi ga Word ne podčrta. Univerzalno mednarodno pa prvo*).²³ Študentom se je konformistično priporočalo *Evropa mladih: vstekaj se!*²⁴ Različne institucije EU v Sloveniji so februarja 2007 vabile na razpravo, namenjeno študentom, *Tvoja Evropa – tvoja prihodnost*, s podnaslovom *Kaj pričakujemo mladi od Evropske unije?*

Uvedba nove valute je bila videti kot vsak drug obred prehoda. Začelo se je opolnoči z ritualnim dvigovanjem evrov iz bankomatov in poziranje za jutranje novice – kamere so posnele najvišje slovenske finančnike, del uredništva Financ in estradnike, nasmejane, z novimi bankovci v rokah. Osrednja prireditelj *Dobrodošlica evru* v režiji slovenske vlade in Banke Slovenije, po pisanju medijev *ena največjih v zgodovini Slovenije* (260 novinarjev iz dvajsetih držav), je bila 15. januarja, da bi sovpadala z že sicer gromkim praznovanjem petnajstletnice mednarodnega priznanja Slovenije. Na njej je bil prisoten *evropski politični in denarni vrh*: sedem premierov evropskih vlad, predsednik Evropske komisije, predsednik ECB, predsednik evroskupine, skupaj 22 različnih delegacij in okoli 200 visokih gostov. Ni manjkala niti strokovni del – pred slovesnostjo je bila organizirana mednarodna *evrokonferenca* s predstavitvami izkušenj ob prevzemu evra –, niti kulturni del – po EU potujoča razstava *Nastanek evro (euro) kovancev*, na kateri so bili predstavljeni osnutki in izbrani motivi na nacionalnih in evropskih straneh *evro (euro) kovancev*.²⁵ Vse to so spremljale razne simbolne geste: finančni minister in nekdanji guverner BS sta citirala Prešerna in Trubarja, najvišji evropski finančni funkcionarji so svojima slovenskima kolegom podarili veliko stekleno zvezdo, v kateri so evrski bankovci, nemška kanclerka pa slovenskemu premierju nemški evrokovanec z motivom Brandenburških vrat (ki je po njeno *simbol evropskega združevanja*).²⁶

Evro je moral dobiti tudi duhovno popotnico. Uvodničarka tedenske priloge katoliškega tednika *Družinin kažipot* je bila ponosna, da imamo Slovenci na evro-kovancu Trubarjev citat *stati inu obstati*, ki si ga je kot svoje geslo uzurpiral kardinal Franc Rode: *Tako imamo Slovenci edini na svetu na kovancu kardinalsko geslo*.²⁷ Tisti božič je bila del dekoracije jasic v eni izmed primorskih cerkva tudi evropska zastava. Lomilci časa so znova dočakali svoj *zgodovinski dan oz. triumf*: na naslovnici spet aktualni oblasti naklonjenega Dela se je, tako kot spomladi 2004, odštevalo *Še ___ dni do uvedbe evra*, prav tako tudi v *Žurnal*u *___ tednov do uvedbe evra*. Prvi januar 2007 je postal *€-dan*, guverner BS in predsednik ECB sta ugotovila, da *Novo leto 2007 bo za Evropsko unijo zgodovinski dan*,²⁸ to je *dan za zgodovino*,²⁹ *zgodovinski prehod in prehod zgodovinskega*,³⁰ navdahnjena novinarka je to pospremila z besedami, da *Veliki pok, s katerim tudi Slovenija kot prva nova članica EU vstopa v EMU, pa je, kot se zdi, še zadnji veliki korak, ki ga je naredila Slovenija od osamosvojitve*.³¹ Tudi finančni minister je govoril o *velikem puku*³² ter da je to *zgodovinskega pomena za Slovenijo ter zadnji korak v naši dolgi poti vrnitve domov, v Evropo*.³³ Vizionarji so si spet postavljali vprašanja in teze tipa *Bo Evropa premikala svet naprej?*³⁴ ter naslove *Evropa na poti k vrhu*³⁵ ali *Slovenija v evropski družbi znanja in razvoja*.³⁶ Podiralci

komunikacijo med evropskimi narodi ter med Evropo in preostalim svetom (Delo Maturantska, Lj., dec. 2006, str. 3).

²³ Delo Maturantska, Lj., jan. 2007, str. 1.

²⁴ V publikaciji *Zgrabi Evropo! EU za študente*, str. 19.

²⁵ Ob tej priložnosti so izdali katalog z naslovom *Euro Coins Genesis Expo*, spodaj pa je s pol manjšimi črkami pisalo še razstava *Nastanek evro (euro) kovancev* (Generalni direktorat za gospodarske in finančne zadeve, Bruselj, 2006). Eno izmed pripisanih gesel je bilo *Enoten denar €, Več priložnosti*. V njem smo izvedeli, da vzporedni črtici v simbolu € pomenita njegovo stabilnost.

²⁶ V A. Miholič, *Evro je tudi simbol evropske integracije*, Delo, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

²⁷ M. Ferenc, *Stati in obstati*, *Družinin kažipot*, Lj., 7. 1. 2007, str. 2. Ironija seveda je, da si je katoliški funkcionar prisvojil geslo protestantskega pastora, ki je moral zaradi svoje vere prav pod pritiski katoliške protireformacije večkrat bežati od doma.

²⁸ Brošura *Pripravljeni na evro (euro)?*

²⁹ M. Jenko, *Svetilnik k še večjim uspehom?*, Delo, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

³⁰ M. Jenko, *Po velikem puku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi*, Delo, Lj., 16. 1. 2007, str. 3.

³¹ V. Bertoneelj Popit, *Ko pride evro*, Delo Maturantska, Lj., dec. 2006, str. 1.

³² M. Jenko, *Po velikem puku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi*, *ibid.*

³³ P. Frankl: intervju z A. Bajukom, *Po Evrolandu še Schengen*, *ibid.*

³⁴ I. Lipovšek: intervju z Janezom Potočnikom, *Bo Evropa premikala svet naprej?*, *Dobro jutro*, Lj., 27. 1. 2007, str. 7, 8.

³⁵ Kar je naslov 7. okvirnega programa o evropski znanstveni politiki.

³⁶ Tak je naslov XXVI. Slovenskih politoloških dni v organizaciji Slovenskega politološkega društva maja 2006.

³⁷ STA, 20. 12. 2006. Med mestoma ni nikoli stal noben zid, pač pa nizka žična ograja, ponekod pa še ta ne.

³⁸ D. Steinbuch, *Evro in knežji kamen*, Žurnal, Lj., 4. 11. 2005, str. 2.

³⁹ F. Petrič, *Od evrovalute k evrovrednotam*, Družina, Lj., 28. 1. 2006, str. 3. Obenem pa je opozarjal na zmotnost postavljanja evra na oltar slovenstva, kajti kaj nam pomaga evro ob drugih težavah v slovenski družbi, ki so po njegovo kriza družine, upadanje rojstev ipd.

⁴⁰ P. Frankl: intervju z A. Bajukom, Po Evrolandu še Schengen, *ibid*.

⁴¹ P. Frankl, *Prispeli smo, pripravimo jadra*, Finance, Lj., 3. 1. 2007, str. 2. Misel je nadaljeval Občutek, da smo del nekega bolj bogatega, tudi bolj učenega in vendarle bolj prevetrenega sveta, je dober.

⁴² B. Križnik, *Slovo od tolarja in slovesen, neboleč prehod na evro*, Delo, Lj., 30. 12. 2006, naslovnica.

⁴³ Dnevnik, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

⁴⁴ M. Jenko, *Po velikem poku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi*, *ibid*.

⁴⁵ J. Janša v M. Ferenc, *Evro v medijih*, Družinin kažipot, Lj., 7. 1. 2007, str. 2.

⁴⁶ D. Slabe, *Prosti pretok delavcev vsaj znotraj evrskega območja?* Delo, Lj., 16. 1. 2007, str. 3.

⁴⁷ Slovenija jutri – država blaginje (Strategija razvoja Slovenije), Urad Vlade RS za informiranje, 2006, str. 3 in 5. V tem dokumentu je tudi preplonkan zapis, da Nikoli ne bomo največji. Nikoli ne bomo najmočnejši. Lahko pa smo najboljši. (*ibid.*, str. 5).

⁴⁸ Urad Vlade RS za informiranje, 2006.

⁴⁹ Dnevnik, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

⁵⁰ Eufora, Evropska komisija – Predstavnitvo v RS, 2006.

zidov so znova podirali namišljene zidove, ki so bili tako ali tako že najmanj enkrat podrti: evropski komisar za pravosodje, svobodo in varnost Franco Frattini je srečanje s slovenskim notranjim ministrom na meji med Novo Gorico in Gorico 1. decembra 2006 napovedal z besedami: *Dobila se bova, da simbolno porušiva zid, ki ločuje mesti.*³⁷ To naj bi bil znova veliki zgodovinski dogodek, znova naj bi se uresničile stare sanje: natanko tako, kot so se v letih 1918, 1945, 1991 in 2004 in se bodo tudi še v prihodnje.

In tako naprej v neskončni teleološki spirali, kjer en končni cilj po izpolnitvi takoj nadomesti drugi: nikoli nismo dovolj dobri, vedno je še nekaj, kar nam preprečuje, da bomo »popolni Evropejci«. Osrednje vprašanje je bilo, kaj bo naslednji *evropski* cilj, kam in kako naprej. Čisto »trockistično« zahtevo k nadaljevanju »evropeizacije« so si različni govorniki razlagali različno. Zelo zgodaj je postalo jasno, kaj je prvi cilj po vstopu v EU: zmotno da je prepričanje, *da smo že s članstvom v tem klubu izpolnili svoj cilj, svoje stoletne sanje, in da sedaj nimamo več nobenih izzivov. Kako da ne? Kaj pa uvedba evra oziroma eura?*³⁸ Za dušebrižnike so bile naslednji cilj *evropske vrednote*: kolumnist Družine je zahteval prehod *od evrovalute k evrovrednotam*.³⁹ Za druge je bila naslednji cilj vzpostavitev schengenske meje: finančni minister je takoj pohitel, da nas čaka *po Evrolandu še Schengen*.⁴⁰ Tudi urednik Financ je bil prepričan, da *ko bo padel še Schengen, bomo povsem notri*.⁴¹ Bančniki so dobili nov, finančni cilj – guverner Banke Slovenije je pojasnil, da se z *uvedbo evra tehnično končuje prva faza, nova faza pa je čim boljše delovanje sistema Evropske centralne banke na vseh področjih ...*⁴² Nova izziva naj bi bila – tako je rekel evropski finančni komisar – tudi *stiranje prebivalstva in vzdržnost javnih financ*,⁴³ za njegovega slovenskega kolega pa je nujno posodobiti *kapitalski trg in omogočiti varnost malim investitorjem*, odpraviti je treba *strukturni javnofinančni primanjkljaj* ter razpravljati, kako bomo *dolgoročno urejali težave, ki jih povzročajo demografska gibanja*.⁴⁴ Najbolj neučakani so bili spet v Žurnal, ki so že začeli odštevati *__ tednov do predsedovanja* (Slovenija bo namreč predsedovala EU v prvi polovici leta 2008).

Višji funkcionarji so skladno s svojimi kompetencami dajali splošnejše izjave, ki pa so ohranjale bodočniški naboj in eshatološko naravnost. Za predsednika slovenske vlade je *evro naslednja priložnost na poti in prepričan sem, da jo bomo prav tako dobro izkoristili, kot smo tolar*,⁴⁵ ter da *prehajamo iz dobrega na boljše*,⁴⁶ da *Biti mora boljše. Zmoremo mnogo več ter Postanimo*

najboljši.⁴⁷ *Slovenija jutri* je rdeča nit in del naslova strategije razvoja Slovenije *Slovenija jutri – država blaginje*.⁴⁸ Vodja evroobmočja Jean-Claude Juncker je prepričan, da *se ob koncu vsakega potovanja začne novo*,⁴⁹ predsednik evropskega parlamenta da *čaka nas še dolga pot; prehodimo jo skupaj*,⁵⁰ belgijski premier pa, da je *uvedba evra eden največjih dosežkov EU, toda konec*

poti še ni dosežen (...), saj se pojavlja potreba po razvoju resnične socialno-gospodarske strategije.⁵¹ Skratka, Evropska unija je dobesedno *permanentna evolucija*, kot nas uči naslov v neki propagandni publikaciji za študente.⁵²

Ponavljala so se tudi tipična stališča, že slišana pred nekaj leti. Prvič, popolnoma nereflektirani evrocentrizem. Evropski komisar iz Slovenije je namreč prostodušno utemeljil prednosti svetovne globalizacije z besedami: *V Aziji ta proces na nek način dovoljuje, da se ljudje, ki so doslej živeli drugače, kot smo živeli v Evropi ali razvitih delih sveta, poskušajo spogledovati z našim načinom življenja in se nam približevati in priključevati.*⁵³ Eden izmed slovenskih ministrov se je rodil v Belgiji, pardon, *se je že rodil v Evropi.*⁵⁴ Drugič, evropski ekskluzivizem. Do nedavnega evrogromovski uvodničar Žurnala je trpko ugotavljal, da *EU postaja konglomerat bogatih in revnih, demokratičnih in polavtokratskih držav*, ter da *izenačevanje zgodovinskih razlik med katoliško-protestantsko, pravoslavno Evropo in muslimansko Turčijo ne more roditi ničesar dobrega. Pa ne zato, ker se ljudje iz teh (treh) svetov ne bi mogli razumeti med sabo, ampak zato, ker med družbami in državami teh treh kulturnih polov obstajajo prevelike razlike.*⁵⁵ Po drugi strani pa se ohranja pragmatični, neokolonialni odnos do *Balkana* in preostale »še-ne-Evrope«, kar so izdajale izjave in naslovi člankov tipa »Balkan: priložnost za visoke donose?«. ⁵⁶ Tretjič, znova se je obsesivno iskalo pohvale od drugih. Vzklik predsednika ECB Jean-Clauda Tricheta *Bravo Slovenija!* ter da je Slovenija lahko na to *ponosna*, je bil neštetokrat objavljen. Naj navedem še nekaj drugih primerov: *Te dni bomo namreč Slovenci verjetno že rahlo opiti od številnih čestitk in pohval iz ust najvišjih predstavnikov EU, ECB in ministrskih predsednikov evropskih držav, ki so prisostvovali prireditvi.*⁵⁷ *Sosedje naj bi končno spoznali naše prave kvalitete in potenciala.*⁵⁸ Četrtič, korporativna retorika v stilu *uspeh projekta evro je sad dela vse Slovenije ali smo se Slovenci vendar naučili, da lahko nekaj dosežemo le, če držimo skupaj* (finančni minister)⁵⁹ ali *Združimo moči. in Naša Slovenija – naša domovina.*⁶⁰ Dalje, nova politična elita je besednjaku nacionalne oholosti iz devetdesetih (tipa *zgodba o uspehu*) dodala nove sintagme: *sproščenost*,⁶¹ *svetilnik* (predsednik vlade, za njim novinar Dela),⁶² *dobrodošel zgled za druge članice*, z vrhuncema, ki si ju je privoščil predsednik vlade, da *Ne želimo biti nič manj kot ena najuspešnejših držav na svetu. Eden od svetilnikov 21. stoletja.*, ter da *Res je, imamo nebesa pod Triglavom.*⁶³

In slednjič, znova sem imel občutek, da so se vladajoče elite lotile tega projekta tako pokroviteljsko kot nekoč kolonizatorji, ki so morali domorodcem razlagati vrednost novega denarja. Iz tujine so prihajala pomirjajoča sporočila *Ničesar se ni treba*

⁵¹ A. Gaube, Čestitkam sledila opozorila, Dnevnik, Lj., 16. 1. 2007, str. 2.

⁵² V publikaciji Zgrabi Evropo! EU za študente, str. 12, 13.

⁵³ I. Lipovšek, intervju z Janezom Potočnikom, Evropa išče svoje mesto tudi v svetovni globalizaciji, str. 6, 7.

⁵⁴ DS, Bolj ga tolčejo, močnejši je, Žurnal, Lj., 16. 2. 2007, str. 13.

⁵⁵ D. Steinbuch, Bolje najbrž ne bo nikoli, Žurnal, Lj., 22. 12. 2006, str. 2.

⁵⁶ U. Šmajdek, Dobro jutro, Lj., 11. 3. 2006, str. 20.

⁵⁷ B. Križnik, Skodelica kave, Delo FT, Lj., 15. 1. 2007, str. 2.

⁵⁸ V tem smislu je tipičen članek T. Hočvarja Slovenija – »slovenska Švica« (Delo, Lj., 16. 1. 2007, str. 3.). Italijanski mediji naj bi namreč začeli poročati, da onkraj severovzhodne meje obstaja moderna, prodorna in uspešna majhna država, ki da je čisto prava slovenska Švica, z razvito tehnologijo, hladnim habsburškim razmišljanjem in skoraj kitajsko gospodarsko agresivnostjo, ter da znajo biti Slovenci po švedsko disciplinirani.

⁵⁹ B. Križnik, Slovo od tolarja in slovesen, neboleč prehod na evro, Delo, Lj., 30. 12. 2006, naslovnica; ter P. Frankl: intervju z A. Bajukom, Po Evrolandu še Schengen, ibid.

⁶⁰ Slovenija jutri – država blaginje (Strategija razvoja Slovenije), Urad Vlade RS za informiranje, 2006, str. 5.

⁶¹ Glej sijajno študijo tega filozofema in ideologema izpod tipkovnice Borisa Vežjaka Sproščena ideologija Slovencev – O političnih implikacijah filozofema »sproščenost«, Mirovni inštitut, Lj., 2007.

⁶² M. Jenko, Svetilnik k še večjim uspehom?, Delo, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

⁶³ Slovenija jutri – država blaginje (Strategija razvoja Slovenije), Urad Vlade RS za informiranje, 2006, str. 2 in 5.

⁶⁴ Neki nemški univerzitetni profesor v M. Ferenc, *Evro v medijih*, Družinin kažipot, Lj., 7. 1. 2007, str. 2.

⁶⁵ A. Gaube, Čestitkam sledila opozorila, *Dnevnik*, Lj., 16. 1. 2007, str. 2.

⁶⁶ M. Jenko, Po velikem poku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi, *ibid.*

⁶⁷ Više je bil le tolar z 3,64, niže pa recimo predsednik republike 3,52, EU 3,23, vlada 2,82 in cerkev in duhovščina 2,63.

⁶⁸ Višji je bil spet tolar s 3,77, od prej omenjenih pa EU 3,18, predsednik republike 3,13, vlada 2,83 in cerkev in duhovščina 2,54.

⁶⁹ Očitno so pozabili na bogate izkušnje z menjavo iz časov črnega trga z devizami (predvsem markami in švicarji) iz jugoslovanskih let, kjer so se konverzije dogajale dnevno in brez državnega paternalizma, a zato nič manj učinkovito.

⁷⁰ Brošura Dvojno označevanje, Urad Vlade RS za informiranje, Banka Slovenije, 2006, str. 3.

⁷¹ Brošura Preprosto, evro!, Inclusion Europe, Sožitje, Bruselj-Ljubljana, 2006, str. 8.

⁷² Urad Vlade RS za informiranje, Banka Slovenije, 2006, str. 16.

⁷³ Brošura Evro pred vrati, Urad Vlade RS za informiranje, Banka Slovenije, Lj., 2006.

⁷⁴ Pripravljeni na evro! Vodnik za mala in srednje velika podjetja, Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, Luksemburg, 2006.

⁷⁵ *Dnevnik*, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

⁷⁶ M. Jenko, Po velikem poku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi, *ibid.*

⁷⁷ Brošura Prihaja evro, Urad Vlade RS za informiranje, Banka Slovenije, 2006, str. 2, 3.

⁷⁸ V A. Miholič, *Evro je tudi simbol evropske integracije*, Delo, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica. Podobno inferiorističen diskurz je bil seveda prisoten ob napovedovanju predsedovanja Slovenije EU: vrstili so se naslovi tipa *Predsedovanje za začetnike* (S. Banjanac Lubej, *Žurnal*, Lj., 8. 12. 2007, str. 12).

*bati. Ni se treba bati prihodnosti nove valute niti tega, da ji ne bi mogli zaupati.*⁶⁴ Tudi predsedujoča EU, nemška kanclerka, je slovenskim državljanom zagotovila, da je evro *dobra in stabilna valuta. Morda traja nekaj časa, da se nanjo privadite, toda zagotovim vam, da se zamenjava spleča.*⁶⁵ Ne vem, kdo se je tega zares bal, kajti Slovenci so imeli po podatkih bančnikov že pred uvedbo evra pri sebi od štiristo do petsto milijonov evrov gotovine.⁶⁶ Javnost je bila jasno in pravočasno obveščena o fiksnem menjalnem tečaju, o kronološki napovedi menjave, o obdobju dvojnega označevanja in o vsem drugem. Slovenci evru kot valuti – sledeč raziskavam Slovensko javno mnenje – med različnimi institucijami že nekaj let nadpovprečno zaupajo: na lestvici od 1 (nič ne zaupam) do 5 (popolnoma zaupam) je decembra 2005 dosegla odličen rezultat 3,63,⁶⁷ septembra 2006 pa 3,57.⁶⁸

A ob tem je bila – tako kot v času prvega vala evroze pred nekaj leti – tudi tokrat celotna dikcija tako inferioristična, kot da državljani Slovenije dobesedno ne bi znali šteti do pet.⁶⁹ Omenim naj le nekaj naravnost podcenjujočih domislekov: *Potrošniki se moramo zavedati, da ni vseeno, če izdelek stane 0,79 € ali 1 €, ali: 1 evro je več vreden kot 1 tolar. 1 evro je vreden malo več kot 239 tolarjev (malo manj kot 240 tolarjev),⁷¹ Evrokovanci niso drobiž!*, pravi predsednica zveze potrošnikov, *Zahtevajte drobiž nazaj!*, je zabičano v brošuri *Prihaja evro*,⁷² *neobičajen izgled, nove vrednosti kovancev in njihova povečana količina bodo potrošnikom v času spoznavanja nove valute povzročali nemalo preglavic*, beremo v reklami za *euro-fix*. *Počakajte na vsak evrski cent!*, je pisalo na prvi ponovoletni naslovnici poslovnega dnevnika *Finance*, ter da je *zapravljanje zaradi manjših številčk lažje*, uvedba evra *narekuje večjo previdnost pri gospodarjenju z razpoložljivim denarjem*.⁷³ *Računajte na novo*, nam priporoča Volksbank, s pripisom, da je 2007 natančno 8,375 €. Podjetnike so podučevali: *Evro bo imel vpliv tudi na vaše podjetje!*⁷⁴ Temu primerni so bili tudi motivi: na razglednicah akcije *Evro – za vse nas* sta bila ob vprašanju *Že računate na evro?* slika hrane in cenenege nakita. Brošurica *Pripravljeni na evro! – Vodnik za mala in srednje velika podjetja* je bila opremljena z nizom sugestibilnih majhnih karikatur z evrokovancem v glavni vlogi, ki recimo žonglira s simbolom EU – dvanajstimi zvezdami –, jih dviguje kot utež in počne z njimi razne druge trike. Očitno je valuta evro, kot pravijo guverner BS – zares *najmočnejši simbol združene Evrope*⁷⁵ oz. *simbol različnosti združene Evrope*,⁷⁶ finančni minister – *simbol skupne evropske identitete, skupnih vrednot več kot tristo milijonov ljudi*⁷⁷ ter nemška kanclerka – *simbol evropske integracije*.⁷⁸

II.

Vendar ima vsa ta šarada – druga faza evroze ob vstopu v *evrosistem* – tudi svojo zelo mračno plat. Prvi dogodek, vstop v območje evrske valute, je namreč sovpadal z drugim, s pogromom nad Strojanimi. Sočasno ko *evro dela Slovenijo še bolj normalno državo*,⁷⁹ je namreč lokalna skupnost nasilno, z grožnjami linča dosegla izselitev te romske družine, razjarjeni vaščani so se spopadli s policijo in nagnali predsednika države, ki jim je pripeljal pomoč, po vsej državi so se ustanovljale t. i. vaške straže in po vzoru *balvanske revolucije* zaustavljale promet in pregledovale avtomobile (celo vozila policijskih specialcev!), da ne bi morda tihotapili k njim izgnanih Romov, in končno je država nekaj dni pred božičem podrla njihova bivališča in nesrečno družino tako prisilila k preselitvi. V štirih letih *evropske Slovenije* se je nadaljeval trend naraščanja ksenofobije, homofobije, vulgarnega patriotizma in patriarhalizma, ki so postali normalni del dominantnih političnih in javnih diskurzov.⁸⁰ V množični kulturi se je v tem času meteorsko razvil slovenski turbofolk kot glasba, ki hoče na hiter način pokazati pravo nacionalno zavest ter sočasno sledenje modernim tokovom (v tem primeru plesnim ritmom),⁸¹ narodnjaške oddaje zasedajo najbolj gledane medijske termine, prav takšna retorika pa javne diskurze.

To časovno sovpadanje seveda ni naključno: ima tudi svoje logično ozadje. Po eni strani slovenska nacionalna država kot danes tudi vsaka druga izgublja cel niz atributov, ki so veljali za državnost v modernem smislu in ki so bili cilj nacionalističnega projekta (popolna suverenost, gospodarska enotnost, lastna nacionalna valuta, nacionalna avtarkičnost ipd.). Ironično, tako kot v socializmu, se tudi zdaj dogaja *odmiranje države*. Osamosvojitev se paradokсно konča s prostovoljnim oddajanjem suverenosti, kar je priznaval tudi slovenski zunanji minister.⁸² V tem smislu je tudi slovesno proslavljanje odprave lastne valute precej bizarno: odslej se slovenska finančna politika ne bo več delala doma, ampak na sedežu ECB, seveda s predpostavko, hm, *enakopravnosti* (finančni minister je pohitel s pojasnilom, da *glede selitve oblasti je res, da bo odločanje o monetarni politiki potekalo v Frankfurtu, a vendar tudi ob našem aktivnem in enakopravnem sodelovanju*).⁸³ Navsezadnje ni odveč opozoriti na zanimivo evolucijo prisotnosti slovenščine na našem denarju: na jugoslovanskih dinarjih so bili napisi tudi v slovenščini, na tolarjih samo v slovenščini, na sedanjih evrobankovcih pa je sploh ni. Najdemo jo le na eni, *nacionalni strani* slovenskih evrokovancev, na drugi, *evropski strani*, pa so neslovenske verzije *1 euro, 2 euro* itn. ter *10 eurocent, 20 eurocent* itn.⁸⁴

Kakorkoli, evro je nadomestil tolar, katerega smo bili takrat 1991 in 1992 tako zelo veseli. Navdušena uvodničarka Dela je na dan imenovanja nove slovenske valute tolar zapisala: *Tudi to, da v minulih desetletjih ni mogla bistveno vplivati na denarno politiko, ki so jo kratkovidno krojili v Beogradu, je bilo krivo, da Slovenija tudi gospodariti ni mogla, ko bi bila hotela in zmogla*,⁸⁵ zraven pa je bila slika s pripisom *Prav nič žalostno slovo* (od dinarja, op. MV): sledile

⁷⁹ P. Frankl, Prispeli smo, pripravimo jadra, Finance, Lj., 3. 1. 2007, str. 2.

⁸⁰ Vse to bi lahko dodali seznamu predsednika vlade, ki niza stare slovenske vrednote in najboljše v našem narodnem značaju: Ustvarjalnost. Delavnost. Podjetnost. Predanost. Pravičnost. Odrprtost. Strpnost. Poštenje. Solidarnost. (Slovenija jutri – država blaginje /Strategija razvoja Slovenije/, Urad Vlade RS za informiranje, 2006, str. 2)

⁸¹ Evo, končno imamo tudi mi svoje Cece, le da so blond in da nastopata po dve skupaj (v skupinah Atomik Harmonik in Turbo Angels)!

⁸² Pred leti je nekdanji in zdajšnji zunanji minister Dimitrij Rupel rekel, da smo se osamosvojili zato, da bomo potem žrtvovali del svoje samostojnosti. Teh žrtev je bilo že nekaj, naslednje žrtvovanje se bo uresničilo čez pičel mesec (z zamenjavo tolarja za evro, op. MV). (V. Bertoncely Popit, Ko pride evro, Delo Maturantska, Lj., dec. 2006, str. 1.)

⁸³ P. Frankl: intervju z A. Bajukom, Po Evrolandu še Schengen, ibid.

⁸⁴ Že to je dovolj sramotno, da bomo namesto evro pisali euro, resignirano ugotavlja Žurnalov uvodničar (D. Steinbuch, Evro in knežji kamen, Žurnal, Lj., 4. 11. 2005, str. 2).

⁸⁵ M. Repovž, Za tolar zaupanja, Delo, Lj., 9. 10. 1991, naslovnica.

⁸⁶ V. Stojanov, Raztegljiva svoboda, Delo FT, Lj., 22. 1. 2007, str. 2.

⁸⁷ F. Arhar, Mini intervju, Žurnal, Lj., 22. 12. 2006, str. 5.

⁸⁸ A. Rop v M. Ferenc, Evro v medijih, Družinin kašipot, Lj., 7. 1. 2007, str. 2.

⁸⁹ S. Žitko, Čas veselja, čas treznosti, Delo, Lj., 30. 12. 2006, naslovnica.

⁹⁰ M. Jenko, Po velikem poku še ni konec poti, čakajo nas novi izzivi, ibid.

⁹¹ Rudolf Španzel v M. Ferenc, Stati inu obstati, Družinin kašipot, Lj., 7. 1. 2007, str. 2.

⁹² L. Peterle v M. Ferenc, Evro v medijih, Družinin kašipot, Lj., 7. 1. 2007, str. 2.

⁹³ B. Križnik, Skodelica kave, Delo FT, Lj., 15. 1. 2007, str. 2.

⁹⁴ D. Slabe, Prosti pretok delavcev vsaj znotraj evrskega območja?, ibid.

⁹⁵ Dnevnik, Lj., 30. 12. 2006, naslovnica.

⁹⁶ TV Novo mesto, Spomenik tolarju na Orlici, 8. 1. 2007.

⁹⁷ Zanimivi so odgovori na dve anketni vprašanji (Evropska volilna raziskava, CJM-MK na FDV, 14.–18. 6. 2004): »Ali se kdaj vidite ne le kot državljani Slovenije, pač pa tudi kot državljani EU?«: 37 % včasih, 37 % nikoli in 20 % pogosto, ter »Ali ste vi osebno ponosni ali niste ponosni, da ste državljani EU?«: 35 % le malo ponosen, 29 % precej ponosen, 14 % zelo ponosen in prav tako 14 % sploh nisem ponosen.

se je udeležilo več kot sto ljudi, ob odkritju so si sledili čustveni govori o tolarju, spomenik pa se bo obhajalo vsako leto na ta dan. Na kašipotu k spomeniku so bili verzi: *Pohodnik ob kamnu postoj / na tolar se spomni pokojni / nam je pomenil obstoj / postali z njim smo samostojni.*⁹⁶

Po eni strani se torej zdi, da nacionalizem in državna samobitnost navzven, »do zunanjega sveta«, izgubljata – Evropa se integrira, stare zamere zamenjujejo nove povezave, obsedenost s preteklimi travmami, smeli pogledi v skupno prihodnost. Toda ne: po drugi strani se to kompenzira z nacionalizmom in ekskluzivizmom navznoter, do skupin, ki odstopajo od mitizirane podobe nacionalne enodušnosti in s tem tudi evropske pravšnjosti. Več kot očitno je, da bolj ko se država navzven odpira, bolj se notranje zapira; bolj ko vstopa v kompleksno, soodvisno in kompetitivno zunanje okolje, bolj to nadomešča z notranjim izključevanjem; bolj ko je gospodarsko in politično soodvisna od drugih, bolj poudarja svojo kulturno in etnično neodvisnost; bolj ko se nacionalna identiteta izgublja navzven, bolj se krepi in obsesivno dokazuje navznoter. Kozmopolitizacija tako nastopa hkrati z retradicionalizacijo, gospodarska uspešnost z obsolentnim brambovstvom domačega.⁹⁷ V slovenskem primeru ta dva sočasna procesa simptomatično sovpadata. Skratka,

so čestitke novi valuti à la *Slovenskemu tolarju in Sloveniji pa želim v prihodnje vse najboljše*. Petnajst, šestnajst let pozneje, ob slovesu tolarja ni bilo zaznati žalosti, nasprotno, prevladovali so nasmehi in trepljanje po rami ob uspešnem slovenskem prevzemu evra.⁸⁶ Nekdanji guverner BS pravi *Za tolarjem mi ni žal. Vsi ravnamo enako, ne samo v Sloveniji*,⁸⁷ opozicijski politik, da je tolar opravil svojo dobro, tudi veliko zgodovinsko vlogo in prav je, da jo sedaj prepusti evru in prihodnosti,⁸⁸ uvodničar Dela da pri nas nazdravljamo slovenskemu evru,⁸⁹ z bogom tolar, dobrodošel evro! (nekdanji guverner BS),⁹⁰ znani oblikovalec, da to je žvenket tisočletij Slovencev, ki so žvenketali v teh prostorih⁹¹ itn.

(Obenem pa smo bili priča novemu pojavu, nujnem ob vseh hitrih spremembah, namreč nostalgiji za minulim: v sedanjem slovenskem primeru za osamosvojitveno *enotnostjo*, pionirskimi časi državnosti in tokrat za slovo od nacionalne valute. V številnih izjavah naletimo ob besedah navdušenja nad uvedbo evra tudi malo grenčice za izgubo tolarja. Slovenski evroposlanec je zatrdil, da bo nekaj nostalgije po njem, ampak jaz sem vesel, da je bil tako trden, da ga bo evro lahko zamenjal,⁹² čas zamenjave valut je bil opisan nekje med zanosom (ker smo brez zapletov prevzeli evro) in nostalgijo (za dragim našim tolarjem),⁹³ predsednik vlade je govoril, da tolar ostaja neizbrisni del slovenske zgodovine in samozavesti, slovenske zgodbe o uspehu,⁹⁴ naslovnice so polnile besede tipa *Tudi tolar gre v zgodovino*.⁹⁵ Narodnozabavni ansambel Aplavz je posnel nostalgično pesem in video Zbogom tolar. Nekaj posavskih zanesenjakov in Planinsko društvo Brežice so na ponovoletni Praznik svetih treh kraljev januarja 2007 na Velikem vrhu na Orlici postavili spomenik tolarju, ki je po besedah lokalne novinarke pomenil in predstavljal našo samostojnost – televizijski prispevek na TV Novo mesto se konča resignirano s *seveda pa je realnost takšna, kot pač je, in se bomo morali privaditi na evre*. Postavitve

neoliberalna aroganca iz devetdesetih se je logično zaključila v neokonservativnem primitivizmu v zadnjih letih.

Tradicionalistično slovenstvo in progresistično evropejstvo gresta skupaj, dobesedno z roko v roki. Naj navedem nekaj primerov upodobitev tega povezanega dvojca kmetavzarstvo/svetovljanstvo. Na naslovnici ene prej omenjenih brošuric mladenka plačuje z dvajsetevrskim bankovcem v trgovini s folklorističnim kičem.⁹⁸ Na neki karikaturi je motiv iz pravljice o puljenju repe – na tej kmečko oblečeni dedek, babica, vnuk, vnukinja in njihove živali družno pulijo kovanec za en evro.⁹⁹ V mladini namenjeni reviji Eufora med značilnostmi posameznih evropskih držav Slovenijo zastopa – stari harmonikar.¹⁰⁰ Narodnozabavna skupina Igor & Zlati zvoki v večjezični pesmi Halo, Evropa! Slovence predstavlja – med stereotipiziranimi podobami nekaterih drugih evropskih narodov – v prepoznavnih narodnih nošah. Na Delovi karikaturi bujno, v postelji ležečo Slovenko v narodni noši žalostno zapušča objokan možiček z gorenjskim klobukom na glavi in tolarskim znakom na hrbtu, v njeno sobo pa samozavestno, z nasmehom vstopa klasično oblečen orjak, s črnimi očali in €-znakom na plašču.¹⁰¹ V različnih sporočilih ali vabilih najdemo evrozvezdice in lipov list, simbolne označevalce slovenstva (recimo Prešerna) in zraven evropejstva (kakšen antični kip).

Prav zanimivo bo videti prihajajoče dosežke evropropagandnega uma, namreč podobe novih prišlekov v Evropo, recimo Srba s šajkačo in opankami ali Hrvata v kakšni vratolomni ideološki sintezi v mornarski majici in s tamburico, oba pa z evropsko zastavo v rokah.¹⁰² Napovedi že gredo v to smer. Hrvaška in Srbija kot dela novokompirane sintagme *Zahodni Balkan* že gresta skozi

⁹⁸ Brošura Pripravljeni na evro (euro)?

⁹⁹ Lipnica, Glasilo občine Moravske toplice, številka 61, 14. 12. 2006, naslovnica.

¹⁰⁰ Eufora, Lj., pomlad 2006.

¹⁰¹ M. Kočvar, Zamenjava, Delo, Lj., 16. 1. 2007, naslovnica.

¹⁰² Evropeizacija je v polnem teku v novih članicah, Romuniji in Bolgariji: tako so 1. 1. 2007 v Bukarešti že praznovali evropsko noč, bolgarski premier Sergej Stanišev pa je simptomatično izjavljal, da mi nismo drugorazredni Evropejci (v M. Mihovilović, Med željami in možnostmi, Dnevnik, Lj., 30. 12. 2007, str. 7).

★ RAZLIČNOST NAS POVEZUJE

Slovenija
Ljubljana

V Sloveniji živi 475 Marij Novak in 282 Jožefov Horvatov, največ Slovencev pa rojstni dan praznuje 1. januarja. Povprečni prebivalec Slovenije si na leto v knjižnici izposodi vsaj 9 knjig, vsak drugi Slovenec pa je v enem letu enkrat obiskal gledališče. Slovenci radi kolesarimo - v prihodnjih 25 letih naj bi po načrtih v Sloveniji imeli skoraj 2800 kilometrov urejenih kolesarskih poti – in plešemo.

Maturanti so se z maturantsko parado, na kateri je sodelovalo tudi že več kot 14.000 maturantov, namreč že večkrat vpisali v Guinnessovo knjigo rekordov. Tudi pri internetu mladi niso od muh, saj se Slovenija glede razširjenosti uporabe interneta med mladimi skupaj z Estonijo in Češko uvršča v skupino, kamor sodijo najrazvitejše skandinavske države. Tudi na področju turizma se država zelo razvija, saj je najbolj priljubljena evropska turistična dežela med Britanci.

103 P. Luković: intervju s Čedomirjem Jovanovićem, Srbija je megastor na periferiji Evrope, Feral Tribune, Split, 14. 7. 2006, str. 20, 21.

104 Na drugi strani najdemo zlasti v ulični kulturi in ekstremističnih medijih niz nasprotnan politikam približevanja evro-atlantskim integracijam njihovih vlad: recimo srbski deli BiH so polepljeni z nalepkami s prečrtano kratico EU in pripisom v cirilici Ne, hvala organizacije Srbsko narodno gibanje 1389 (glej www.1389.org.rs). Na Hrvaškem najdemo grafite tipa Nečemo Evropu očemo Gotovinu ali pa Dosta je EU shita želimo Tita. V hrvaški nacionalistični reviji se eden izmed avtorjev priduša, da EU (bolje rečeno, njena birokratska oblast) se ne želi niti sklicevati na krščanske temelje svojega evropskega obstoja. (...) Zapomnite si – Evropa bo krščanska ali je ne bo! M. Prpa, I Krist je bio proglašen zločincem!, Fokus, Zagreb, 6. 7. 2007, str. 40.

105 Dvanajst koščkov EU sestavljane, Urad Vlade RS za komuniciranje in Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji, Lj., 2007. Obenem pa ta ista Evropa ustvarja in generira razlike denimo s Turčijo: tako je v uradni propagandi EU na naravnost huntingtonski način opisan argument zoper včlanitev Turčije, ki, čeprav sekularna, je pretežno muslimanska država, kar predstavlja kulturno odtujenost od večine evropskih držav. Zgrabi Evropo! EU za študente, jesen 2006, str. 5.

106 Miljenko Licul v M. Ferenc, Stati in obstati, Družinin kažipot, Lj., 7. 1. 2007, str. 2. Odveč je seveda pripomniti, da Norveška ni članica EU.

107 Spomnimo se le kalvarije kosovskega Roma Alija Beriše na relaciji Kosovo–Slovenija–Albanija–Nemčija.

podoben diskurzivni evrofanatizem, kot sem ga analiziral na slovenskem primeru. Na Hrvaškem že lahko sledim podobnim konstruktom, recimo reklamiranju izdelkov pod geslom *Evropska kvaliteta* (gorivo, ki je izdelano skladno z zahtevami evropskih norm) ali *European quality in a Croatian box* – V hrvaški škatli evropska kvaliteta zagrebške PAN Papirne industrije. V Srbiji lahko beremo izjave tipa *Srbija je danes pravzaprav veliki megastor na periferiji Evrope*, ter imperativ, da *Mi moramo Evropo ustvariti v Srbiji. Mi smo tej EU potrebni le, če k njej prispevamo kakšno avtentično evropsko vrednoto. Evropa počiva na sodelovanju, ne pa na antagonizmu; počiva na spoštovanju soseda, ne pa na spopadu z njim*.¹⁰³ V Sarajevu se sponzorirajo tekmovanja v risanju grafitov – seveda kontrolirano, na velike lesene plošče, ne pa po zidovih! – in potem njihovo razstavljanje v središču mesta kot del prepričevanja javnosti o nujnosti vstopa v EU.¹⁰⁴ *Približevanje držav Zahodnega Balkana Evropski uniji* je zapisano tudi kot ena izmed prioritet slovenskega predsedovanja v prvem polletju 2008.¹⁰⁵

Obrobno pozicijo evroorientalcev in njihov manjvrednostni kompleks bolj kot vse drugo izdaja prav obsedeno vztrajanje pri tej dvojnosti dominantnih diskurzov, namreč »smo pripadniki našega naroda in obenem Evropejci«. Bi takšen diskurz lahko našli npr. med Francozi, Škoti, Nemci, Finci, Grki, *neevropskimi* Švicarji, Norvežani? Ne, pravi *Evropejec* se o tem ne sprašuje. Značilnost perifernega uma je prav gromko dokazovanje nekega naroda, da so *Evropejci*, in nenehno prilikovanje tej *evropskosti* jih nehote dela še večje pritepenice. Bolj ko se delajo Evropejce, bolj so provincialci; več čestitk za pokorno sprejemanje direktiv novih centrov moči ko dobivajo, dlje bodo učenci; bolj ko silijo v ospredje, večji obskurneži so videti. Ob slovenskem sprejetju evra – pozor, pogosto se je uporabljala simptomatična sintagma *slovenski evri* – se je to znova izkazalo. Naj navedem le tipično izjavo znanega oblikovalca, da bodo namreč ti *nekje v nekem žepu enega Norvežana cingljali kot enakovreden kovanec recimo francoskemu, italijanskemu ... O tem verjetno Prešeren ni sanjal*.¹⁰⁶ Periferni um ni sposoben reflektirati dvojega. Prvič, izkušen iz lastne preteklosti, v našem primeru polivalentnega bivanja v obeh prejšnjih večnacionalnih skupnostih, socialistični/Karadjordjevičevi Jugoslaviji in habsburškem cesarstvu, iz katerih bi se lahko marsikaj naučili tudi za sedanjo rabo. In drugič, dejanskih razmerij moči v novi skupnosti. Ne zastavlja se namreč vprašanje, koliko lahko *novi Evropejci* dejansko participiramo v ustvarjanju *evropejstva*, prispevamo k evropskemu političnemu, gospodarskemu, kulturnemu življenju. Konkretnije: koliko dejanskih možnosti ima, v primerjavi s *starimi Evropejci*, neki Romun, Poljak, Slovenec ali kakšen tretji ali dvanajsti evroorientalec, pa *sans papier* iz Francije, *izbrisani* iz Slovenije, druga, tretja generacija nemških Turkov, ki niso ne Nemci ne Turki, niti ne oboje hkrati, ampak veliko več, najrazličnejši *čefurji*, *južnjaki*, *sumljivo temnopolti*, pa seveda Romi od vsepovsod,¹⁰⁷

na silo inkulturirani begunci z bližnjih kriznih območij, brezposelni, suženjsko izkoriščani ilegalni delavci,¹⁰⁸ razseljene osebe? Zaradi izogibanja tem vprašanjem se gleda naprej v preteklost. Protislovno na prvi pogled, a logično: višek evropejstva se kaže kot ruranstvo, domačijskost, folklorizem; kronološko v 21. stoletju se v simbolnem pogledu znajdejo v 19.; bolj ko se po eni strani odpirajo, *evropeizirajo*, postajajo *Evropejci*, bolj so po drugi strani zaprti nacionalisti in samovšečno zaplankani na način, kot sta v slovenski književnosti lucidno pogruntala že Vitomil Zupan ali Ivan Cankar.

¹⁰⁸ Zanje v schengenskem represivnem novoreku velja, da so predmet izravnalnih ukrepov znotraj same EU, s katerimi se »izravna« varnostni primanjkljaj, ki nastane z odpravo kontrole na notranjih mejah. Slovenija, schengenska novinka, Ministrstvo za notranje zadeve RS, Lj., december 2007, str. 5.

Literatura

- BASKAR, B. (2003): *Within or Without? Changing Attitudes Towards the Balkans in Slovenia*. Ethnologica Balkanica, München-Sofija, Vol 7, str. 195–206.
- DRACE-FRANCIS, A. (1999): *The Prehistory of a Neologism: »South-Eastern Europe«*. Balkanologie, Pariz, Letn. III, št. 2, Dec., str. 117–127.
- MASTNAK, T. (1998): *Evropa med evolucijo in eutanazijo*. Ljubljana, Studia Humanitatis – Apes.
- TISMANEANU, V. (1998): *Fantasies of Salvation – Democracy, Nationalism and Myth in Post-Communist Europe*. New Jersey, Princeton University Press.
- YOUNG, R. (1993): *White Mythologies: Writing History and the West*. London, New York, Routledge.